

О. О. Ткачова, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ДО ТЕАТРАЛЬНО-ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ШКОЛЯРІВ

Ткачова О. О.

Підготовка вчителів до театральної діяльності школярів

У статті йдеться про театральну діяльність в сучасній школі. Автором розглядаються вправи, які сприяють формуванню необхідних умінь для цієї діяльності. Театральна діяльність розвиває комунікативні уміння та творче мислення у школярів. Завдяки цій діяльності вчитель може створити творчу атмосферу в класі.

Підготовленість вчителів до театральної діяльності визначається як їх загальнокультурний рівень.

Ключові слова: вправи, гра, жести та міміка

Ткачева Е. А.

Подготовка учителей к театральной деятельности школьников

В статье говорится о театральной деятельности в современной школе. Автор рассматриваются упражнения, которые способствуют формированию необходимых умений для этой деятельности. Театральная деятельность развивает коммуникативные умения и творческое мышление у школьников. Благодаря этой деятельности учитель может создать творческую атмосферу в классе.

Подготовленность учителей к театральной деятельности определяется как их общекультурный уровень.

Ключевые слова: упражнения, игра, жесты и мимика.

Театральна діяльність є частиною виховної та освітньої роботи. Вона має велике значення для розвитку особистості не тільки тому, що в ній розвиваються окремі психічні процеси, але й тому, що ці процеси піднімаються на вищій ступінь розвитку завдяки тому, що в грі розвивається вся особистість дитини, її свідомість. Дитина усвідомлює себе, вчиться діяти, підкоряючи свої дії певним зразкам, правилам поведінки, вчиться жити, проживаючи життя

своїх героїв, люблячи або не люблячи їх, аналізуючи і намагаючись вникнути в суть і причини їх вчинків і навчаючись на їхніх помилках [1, 21].

У вітчизняній та російській педагогіці сформувався цілий напрямок досліджень, присвячених театральній діяльності. Над проблемою підготовки вчителів до театральної діяльності працює багато дослідників: Д. Менджерицька, Л. Усова, А. Сорокіна, Р. Жуковська, В. Нечаєва, Л. Нікольський, В. Роменець, та ін.

Метою статті є розкриття основних складових театральної діяльності.

Театральна діяльність допомагає вирішити багато актуальних проблем педагогіки і психології, пов'язаних:

- з художньою освітою і вихованням дітей;
- формуванням естетичного смаку;
- моральним вихованням;
- розвитком комунікативних якостей особистості;
- вихованням волі, розвитком пам'яті, уваги, ініціативності, фантазії, мови;
- розвитком сенсорної сфери, здібностей, що є специфічними для кожного виду театральної творчості (техніки мовлення, дикції, пластики тіла, голосу);
- розвитком особливого відчуття сценічного простору, координацію рухів, гнучкість, ритмічність;
- опануванням інтонаційно – смисловим мовлення, виразністю міміки, жестикуляцією, пластичною виразністю тіла.
- створенням позитивного емоційного настрою, зняттям напруженості, рішенням конфліктних ситуацій через гру та ін.

Театралізована діяльність – це можливість розкриття творчого потенціалу дитини, виховання творчої спрямованості особистості. Театральне мистецтво близько і зрозуміло як дітям, так і дорослим, перш за все тому, що в основі його

лежить гра. Театралізована гра – одне з яскравих емоційних засобів, що формують художній смак дітей.

Для повноцінної участі школярів у грі потрібна особлива підготовка. Для виконання ролі дитина повинна володіти різноманітними образотворчими засобами (мімікою, рухами тіла, жестами, виразною по лексичі і інтонації промовою і т.п.). А. Макаренко стверджував: „Для мене у моїй практиці, як і для вас, багатьох досвідчених учителів, такі „дрібниці” стали вирішальними: як стояти, як сидіти, як підвестися зі стільця із-за столу, як підвищити голос, усміхнутися, як подивитись. Нас цьому ніхто не навчав, але цьому можна і треба вчити, в цьому і повинна бути велика майстерність” [3, 34].

А.Макаренко, говорячи про прийоми організації власної поведінки вчителя і їх впливу на учня, складовими якої вважав „...мистецтво постановки голосу, мистецтво тону, погляду, повороту. І є ще багато таких ознак майстерності, прямих звичок, засобів, які кожний педагог, кожний вихователь повинен знати” [3, 234].

Як зазначає І. Зязюн, „...у взаємовідносинах учителя з учнями все має значення: і як учитель звертається до них, як ставить свої вимоги, робить зауваження, висловлює побажання; яке при цьому емоційне забарвлення його мовлення, якою інтонацією супроводжує він свої слова, який при цьому має вираз обличчя, погляд” [4, 62].

До основних функцій невербального спілкування Є. Рогов відносить наступні:

- створення і підтримка психологічного контакту, регулювання процесу спілкування;
- надання нових змістовних відтінків словесному тексту, правильне розуміння слів;
- вираз емоцій, оцінок, ролей, змісту ситуації [5, 137].

Отже, підготовленість до театральної-ігрової гри можна визначити як рівень загальнокультурного розвитку, на основі якого полегшується розуміння художнього твору, виникає емоційний відгук на нього, відбувається оволодіння

художніми засобами передачі образу. Всі ці показники не складаються стихійно, а формуються в ході виховно-освітньої роботи.

К.Станіславський, видатний актор, режисер, визначив, що для справжнього актора важливо мати красиве тіло, правильну поставу та розвинену ходу. Правильна пластична поведінка потребує не тільки загальної фізичної підготовки, але і рухливих навичок. Звертаючись до рекомендацій К.Станіславського, ми бачимо, що спочатку застосовують вправи для розвитку моторики, а потім вже поступово створюються такі ситуації, що наближають ці вправи до простих фізичних дій, і вони переходять у сценічний етюд.

Рухливі вправи

„Сценічні падіння”

- Падіння на бік (спочатку згинати коліна, потім плавно падати на килимок);
- падіння набік із перекручуванням тулуба (спочатку згинати коліна, потім плавно падати на килимок, перекручуючись декілька разів);
- падіння на спину (спочатку підгинається одна нога, друга піднімається вгору – вперед, плавно опускатися на спину);
- падіння вперед (спочатку плавно опуститися на коліна, потім упасти на живіт, руки витягнувши вперед);
- падіння через лаву (лягти, потім перекотитися через лаву і плавно опуститися на килимок на бік і перекотитися один раз через бік).

„Рахівничка”

Тримати руки перед собою, пальці напружені, по черзі згинати, починаючи з великого, і лічити: „один, два, три..”, розгинати пальці й лічити в зворотному порядку.

„Біг наввипередки”

Вказівний та середній пальці обох рук „бігають” по столі.

Мовленнєво-рухливі вправи

Мовлення – це велике багатство, яке має людина. Але його можна і розгубити. Розвиток мовлення пов'язаний із розвитком рухів, основі яких

важливе місце посідає сформованість дрібної моторики рук. Мовленево-рухливі вправи вимагають уваги, зосередженості, синхронного виконання рухів і слів. Особливе місце серед цих вправ посідають пальчикові ігри.

Пальчикові вправи

„Пальчики вітаються”

Однією рукою: кінчиком великого пальця правої руки по чергово торкатися кожного пальця цієї самої руки (те саме лівою рукою).

Обома руками: тримаючи долоні вертикально одна навпроти одної, по чергово (починаючи з мізинців і завершуючи великими пальцями) з'єднувати і розводити пальці.

„Граємо на форте”

Дихальні вправи

Дихання – своєрідний ключ до прихованого життя тіла, що безпосереднього пов'язане з розумовою працездатністю людини та її емоційним станом. Дихання – це процес мимовільний, але на відміну від решти важливих процесів, що відбуваються в людському організмі, його можна регулювати. Керувати диханням неважко – необхідно лише навчитися виконувати спеціальні дихальні вправи.

„Задуй свічку”

Вдих через ніс, видих через рот на запалену свічку, намагатися загасити свічку.

„Квітка”

Взяти уявну квітку до рук, „нюхати” її, зробити вдих через ніс, на видиху чітко вимовляти фрази:

- *„Гарно пахне”;*
- *„Квітка гарно пахне ”;*
- *„Троянда гарно пахне ”;*
- *„Троянда - це квітка, яка дуже гарно пахне ”.*

Скульптурні вправи

Скульптурність – це найвищий прояв пластичної культури. Тіло актора, передаючи логіку дії, повинно навіть у статиці характеризувати особливості створюваного образу. Скульптурність виявляється в умінні правильно розміщатися у просторі стосовно решти персонажів. Для виховання скульптурності використовуються різноманітні вправи.

„Сядь на стільчик, як...”

- маленька дитина,
- вчитель;
- спляча людина;
- король.

„Стань, як...”

- квітка;
- заєць;
- лисичка;
- людина, яка розмовляє по телефону.

„Покажи, як спить...”

- котик;
- собачка;
- їжак.

Мовні вправи

Мовна підготовка включає вправи спрямовані на відпрацювання - техніки мови (артикуляцію, дикцію, інтонацію, темпоритм мовлення), культури мовлення (активність мови, логіка мови, образність мови), технології мовлення (виразність мови, володіння голосом, легкість мови, мовне дихання, сила звуку і голоси), управління собою та іншими в процесі спілкування. За виразом К. Станіславського, „...необхідно володіти виключно чутливим і чудово розробленим голосовим і тілесним апаратом. Голос і тіло повинні з великою чутливістю і безпосередністю, миттєво і точно передавати найтонші, майже невловимі відчуття. Ось чому артист (*а ми вважаємо, й педагог*) повинен

потурбуватися не тільки про внутрішній апарат, який створює процес переживання, але й зовнішній, тілесний апарат, який вірно передає результати творчої роботи почуття – його зовнішню форму втілення”[6, с. 26].

Скоромовки

- Дістав бобів бурлака.
- Король-орел, орел - король.
- На дворі вдови Варвари два злодії дрова крали. Розсердилася вдова, прибрала в сарай дрова.

- Голосові прави

Прочитайте вірш в заданому темпі:

Ледве-ледве, ледве-ледве – (повільний темп)

Завертілися каруселі. – (повільний темп)

А потім, потім, потім – (середній темп)

Все бігом, бігом, бігом! – (швидкий темп)

Все швидше, швидше, бігом, – (дуже швидкий темп)

Карусель довкруги, довкруги! – (дуже швидкий темп)

Тихіше, тихіше, не поспішаєте – (середній темп)

Карусель зупините. – (середній темп)

Раз, два, раз, два – (повільний темп)

Ось і скінчилась гра. – (повільний темп)

Прочитайте тексти, міняючи залежно від змісту силу голосу:

Була тиша, тиша, тиша.

Раптом гуркотом грому змінилася вона!

І ось вже дощик тихенько – ти чуєш? –

Закрапал, закрапал, закрапал по даху.

Напевно, зараз барабанити він стане.

Вже барабанить! Вже барабанить!

Пантоміма – вид сценічного мистецтва, в якому головне – це пластика, жести, міміка. На заняттях кожній дитині пропонується взяти картку із завданням, метою якого є зображення будь-які дії, подумати над його

виконанням, потім представити свою роботу глядачам, тобто іншим учасникам заняття. Решта учасників повинні спробувати вгадати, що зображує учасник

- Маляр розводе фарбу, фарбує стіни
- Перукар робить клієнту стрижку
- Офіціантка приносить замовлення
- Садовод доглядає за садом
- Водій довго заводить машину, їде
- Медсестра робить хворому укол
- Кухар пече млинці
- Будівельник зводить будинок з цегли

Таким чином, в процесі організації театральної ігрової діяльності у дітей розвиваються організаторські уміння та навички, удосконалюються форми, види і засоби спілкування, складаються і усвідомлюються безпосередні взаємовідношення дітей друг з другом, здобуваються комунікативні уміння і навички. Якості особистості, які розкриваються у грі, визначають формуючі взаємовідношення [2, с. 78].

До перспективних проблем, потребуючих подальшого теоретичного і практичного обґрунтування, можна віднести спільну роботу вчителя і учнів, використання передового досвіду та удосконалення необхідних вправ для організації театральної ігрової діяльності.

Література

1. **Артюхова І. С.** Настольная книга классного руководителя [Текст] : 1–4 классы / И. С. Артюхова. – М. : Эксмо, 2008. – 432 с. – Библиограф. : 425–430 с.
2. **Губанова Н.Ф.** Развитие игровой деятельности / Н.Ф. Губанова. – М. : Мозаика-Синтез, 2008. – 126 с.
3. **Макаренко А.С.** Некоторые выводы из педагогического опыта / А.С. Макаренко // Соч. : В 7 т. – М. : Педагогика, 1958. – Т.5. – С. 227 – 250.

4. **Педагогічна майстерність**: Підручник / І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Вища шк., 2004. – 422 с.

5. **Рогов Е.И.** Настольная книга практического психолога / Е.И. Рогов. Учеб. пособие: В 2 кн. – М.: Изд-во ВЛАДОС-ПРЕСС, 2001. – Кн. 2: Работа психолога со взрослыми. Коррекционные приемы и упражнения. – 480 с.

6. **Станиславский К.С.** Моя жизнь в искусстве / К.С. Станиславский // Собр. соч. : В 8 т. – М. : Искусство, 1954. – Т.1. – 511 с.

Ткачева О. О.

Teachers' training for performing and playing activity of schoolchildren

The article deals with performing and playing activity at modern school. An author is told about exercises that assist forming of necessary abilities for this activity. The performing and playing activities develop communicative skills and creative thinking of secondary school. Due to performing and playing activity a teacher can create original atmosphere in class.

The teachers' preparation to performing and playing activity is as defined their cultural level.

Key words: exercises, play, gestures and mime.

Відомості про автора

Ткачова Олена Олександрівна – викладач кафедри практики мовлення ЛНУ імені Тараса Шевченка. Основні наукові інтереси зосереджено навколо проблематики театральної педагогіки.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2012 р.

Прийнято до друку 24.02.2012 р.